

Маковський С.О.*

ЕВОЛЮЦІЯ УЧАСТІ ПОЛЬЩІ В МІЖНАРОДНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В даній статті розглядається еволюція підходів Польщі до участі у виробленні та реалізації міжнародної політики Європейського Союзу. Предметом розгляду є період від вступу Польщі в ЄС до кінця 2010 року. Автор розглядає як практику участі Польщі у виробленні окремих аспектів спільної зовнішньої і оборонної політики, так і еволюцію польського підходу до концептуальних засад суб'єктності ЄС на міжнародній арені та вироблення концепції спільної міжнародної політики.

Ключові слова: Польща, Європейський Союз, міжнародна політика, спільна зовнішня і оборонна політика, політика безпеки і оборони, НАТО.

В період до вступу в ЄС Спільна зовнішня політика і політика безпеки, які складають другу опору ЄС не були в Польщі предметом жвавої дискусії. Фундаментальних суперечностей в оцінці цієї опори ЄС в польському політикумі не виникало. Мала місце думка, що завдяки вступу до ЄС Польща набуде додаткових інструментів для реалізації основних цілей своєї зовнішньої політики, якими, зокрема, були зміцнення позицій держави на міжнародній арені, гарантування безпеки країни та права участі у виробленні принципів функціонування міжнародного середовища. Гарантією цьому мав стати міжнародний характер співпраці, прийняття рішень на основі одностайності, відносний збіг цілей СЗБП з цілями польської зовнішньої політики [14, s.5].

Відповідно до таких оцінок Польща, вступаючи до ЄС, повністю підтримала стратегічні цілі Спільної зовнішньої і безпекової політики ЄС, які включають: зміцнення безпеки Європейського Союзу та безпеки своїх громадян, підтримка розвитку міжнародної співпраці, зміцнення та розвиток демократії. На час вступу до ЄС Польща була ознайомена зі специфікою цієї політики. Оскільки СЗБП досі знаходиться на стадії розробки, то Польща активно підключилася до роботи ЄС щодо розвитку СЗБП, адже участь в розробці цього напрямку має багато можливостей для реалізації польських зовнішніх державних інтересів через посередництво СЗБП ЄС [7, s.207].

Приєднання до ЄС принесло принципову зміну в польську зовнішню політику. Участь в СЗБП надав цій політиці глобальну перспективу. Польські зовнішні пріоритети, зокрема і в європейському напрямку, в період 2004-2009 років спиралися на наявні інтереси польської держави, як от: активна участь у формуванні Європейської політики безпеки та оборони (ЄБОП), розвиток трансатлантичної співпраці, Європейська політика сусідства і Східного партнерства, забезпечення повноправної участі Польщі у співпраці ЄС з іншими регіонами світу. Польща почала брати участь у формуванні політики ЄС щодо регіонів і держав, стосовно яких до вступу до ЄС не була активною, з огляду на обмежені засоби та інструменти її забезпечення [2, s.421].

* асистент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Членство Польщі в ЄС, особливо участь у механізмах Спільної закордонної та безпекової політики у зовнішньополітичному вимірі надало їй додатковий інструмент для забезпечення інтересів своєї зовнішньої політики. Можна констатувати, що набуття досвіду функціонування в ЄС сприяло ефективному використанню потенціалу Польщі. Існують передумови, завдяки яким можна говорити, що за п'ять років членства польська дипломатія набула так звану інституційну пам'ять, тобто знання процедур, а також схем прийняття рішень в фінансових та інституційних справах. Прикладом цього може бути ініціатива «Східного партнерства», яку в Польщі вважають найбільшим успіхом державної зовнішньої політики в ЄС, і яка засвідчила здатність Польщі користатися інструментами СЗБП для реалізації своїх цілей.

В контексті розгляду перших п'яти років функціонування Польщі в ЄС варто зазначити, що Польща намагалася створити собі імідж конструктивно налаштованої держави, зацікавленої у розвитку концептуального та операційного виміру СЗБП, в тому числі шляхом активної участі в перегляді Європейської безпекової стратегії. Польща позиціонувала себе як держава, яка зацікавлена в розвитку різних векторів співпраці, а не як «single issue country» [2, s.421], тобто країни, що зацікавлена розвитком одного напрямку зовнішньої політики ЄС, яким у випадку Польщі був Східний напрямок. Відтак, зовнішньополітичну активність Польщі можна класифікувати за наступними напрямками:

- Західних Балкан (в питаннях визначення статусу Косово, дотриманні умов в переговорах ЄС з Сербією та Боснією і Герцеговиною);
- Афганістану (ставлення до посилення залучення ЄС в процеси в цій державі, розвиток практичного виміру співпраці ЄС-НАТО на цьому терені);
- Африки (стосовно залучення в політику ЄС щодо Демократичної Республіки Конго, Чаду та в реформі берегового сектору);
- Нарощуванні озброєнь та незаконною торгівлею зброєю (в рамках контролю експорту, ембарго на продаж зброї Китаю, іракської ядерної програми).

Відразу після вступу в 2004 р. Польща приєдналася до «Групи прихильників» розширення ЄС. Польща брала активну участь в дискусії відносно необхідності продовження політики розширення ЄС, і як наслідок - початок перемовин про вступ з Туреччиною та Хорватією [1, s.132]. З початком переговорів про вступ Польща приділяла увагу підтримці динаміки переговорів у всіх сферах співпраці ЄС (формальній і неформальній). Неодноразово виступала на стороні країн-кандидатів в час загрози сповільнення чи заблокування переговорного процесу (наприклад під час засідання Європейської Ради у грудні 2006 р. у дискусії щодо невиконання Туреччиною зобов'язань по ратифікації Додаткового Протоколу до Анкараської Угоди; в 2008р. в ході чисельних дискусій, що стосувалися блокування переговорів ЄС - Хорватія [1, s.61] Словенією). Польща підтримувала інтеграцію Балканських країн до ЄС, але лише за умов виконання ними вимог щодо членства в ЄС, та співпраці з Міжнародним трибуналом. Коли Сербія не виконала своїх міжнародних зобов'язань, Польща підтримала рішення про припинення переговорів щодо Угоди про стабілізацію та Асоціацію. Така позиція Польщі сприяла формуванню міжнародного іміджу РП, як країни прибічниці подальшого розширення та зміцнення відносин ЄС з країнами-сусідами, а тим самим зміцнення безпеки в Європі [4. s. 65]. Ще одною метою такої політики Польщі було формування позитивного образу та ставлення до Польщі у країн, які бажали пришвидшити чи розпочати інтеграцію заради вступу до ЄС [1, s.132].

Розширення ЄС в 2004 р. не створило в галузі СЗБП нового поділу на «старі» та «нові» країни-члени. «Нові» країни ввійшли у вже існуючі в рамках ЄС неформальні групи інтересів. Таким чином Польща опинилася в групі країн, які підтримують розвиток тіснішої співпраці ЄС з НАТО (Великобританія, Швеція, Литва, Латвія, Естонія, Чехія), і

до держав, які виступають за чітке дотримання досягнутих домовленостей у відносинах з балканськими країнами (Великобританія, Нідерланди, Швеція).

Деякі дослідники говорять про те, що розширення ЄС 2004р. привело до зміцнення проамериканського лобі в ЄС. Польща вписалася у внутрішні протиріччя, що проступали по лінії Франція-Великобританія, та зовнішні: ЄС-США. Проте, варто зазначити, що вони існували й раніше, і не виникли в наслідок вступу нових держав. Отже, можна виділити щонайменше дві точки зору, одна з яких стверджує, що розширення ЄС призвело до поділу між «старими» та «новими» членами, а інша, що «нові» країни-члени лише приєдналися до вже існуючих ліній поділу в Союзі [10, s.48].

Членство Польщі в ЄС також було суттєвим інструментом формування відносин з третіми державами, організаціями і міжнародними інституціями. Внаслідок приєднання до ЄС Польща була включена у нову систему міжнародних відносин, де Євросоюз є колективним суб'єктом. Завдяки членству в ЄС Польща отримала можливість брати участь в веденні діалогу між ЄС та США. Як відомо, серед країн членів ЄС висловлювалося побоювання, що Польща стане «троянським конем» США, який може бути загрозою політичному єднанню ЄС. Негативні оцінки лунали в сторону Польщі під час її підтримки операції США в Іраку, а пізніше в результаті згоди Польщі Чехії розмістити та свої території елементи американської ПРО.

У другому півріччі 2004р. мало місце певне потепління відносин ЄС з США, на користь цього може слугувати візит Дж. Буша в Європу і саміт ЄС-США в лютому 2005 р. Використовуючи цю зустріч, Польща прагнула реалізувати постулати, які стосувалися польських інтересів у рамках співпраці між Євросоюзом і США, особливо щодо включення до кола відносин ЄС-США справ, які стосуються східних сусідів розширеного ЄС.

Польща в 2008-2009 рр. брала активну участь в роботі ЄС щодо покращення діалогу зі США. Започаткована в 2008 р. в Авіньйоні стратегічна дискусія про майбутню співпраці Брюсселя-Вашингтона сприяла розширенню і конкретизації календаря політичного співробітництва з новою американською адміністрацією. Незгода з розміщенням елементів системи ПРО в Польщі розв'язалися після відмови США від цього плану в 2009р.

Збільшенню ролі Польщі в розвитку СЗБП сприяв розвиток співпраці ЄС з країнами Близького Сходу. Польща підтримувала політику ЄС в цьому регіоні щодо ядерної програми Ірану, особливо дії країн-членів, що одночасно входять в Раду Безпеки ООН. Польща наводила аргументи, спрямовані на підтримку зацікавлення ЄС та Європейської Комісії проблемою відбудови Іраку, і збільшенням бюджету ЄС, призначеного на виконання цих завдань.

Польща активно виступала за розвиток можливостей співпраці ЄС з країнами Азії, особливо стратегічними партнерами ЄС - Китаєм, Японією, Індією та Південною Кореєю.

Спираючись на принцип солідарності, Польща протягом п'яти років членства в ЄС поглиблювала залучення до процесу збільшення присутності ЄС в Африці. Найважливішими сферами співпраці з країнами цього регіону були: стабілізація, допомога в розвитку та гуманітарна допомога, захист прав людини, демократії, правової держави і правильного управління [5, s.253-254]. Завдяки членству в ЄС Польща отримала можливість впливати на формування та реалізацію Стратегії ЄС щодо Африки.

За ініціативою Франції в серпні 2007р. в рамках співпраці з ООН, ЄС зобов'язався відрядити військову місію до Республіки Чад та Центральноафриканської Республіки (EUFOR TCHAD/RCA), щоб надати гуманітарну допомогу біженцям з Дарфуру. Франція звернулася до Польщі з пропозицією взяти участь в цій місії. У відповідь на її прохання Польща заявила готовність надати 150 військовослужбовців для участі в місії з загонів, що

раніше приймали участь в місії в Конго в 2006 р. 25 вересня Рада ЄС надала місії мандат на рік [6]. Хоча підготовка місії не закінчилася у встановлений термін, Польща заявила про збільшення свого контингенту до 350 осіб. Організаційні затримки не дозволили розпочати місію раніше 2008 р. В знак дружби з Францією, Польща збільшила свій контингент ще на 100 військовослужбовців і надала 2 гвинтокрили [9, s.68].

Від 2008 р. Польща брала участь в десятому випуску Європейського Фонду Розвитку, який є основним фінансовим інструментом допомоги ЄС, націленої на розвиток третіх держав. РП здійснювала також дії, направлені на те, щоб політика фонду була комплексною і відповідала пріоритетам польської політики, адже Польща вносить щоразу більш значний внесок на допомогу третім країнам.

Такими чином, протягом п'яти років членства Польща брала активну участь у СЗБП ЄС, намагаючись затвердити за собою імідж держави, яка проводить політику за інтересами, що перевищують виключно державні (підтримка подальшого розширення ЄС, незважаючи на ймовірне зменшення в такому випадку фінансування Польщі фондами допомоги на користь нових членів). Залучаючись до вирішення глобальних проблем і беручи участь у формуванні політики ЄС в глобальному вимірі, Польща збільшила можливості реалізації своїх довготермінових державних інтересів, і підтвердила свою повноцінність в якості «нового» члена ЄС.

Європейська політика безпеки і оборони

Пріоритетне значення для Польщі в ЄС мав також безпековий аспект. Від моменту вступу в ЄС засади безпекової політики Польщі спиралися на стратегічне партнерство з Сполученими Штатами Америки і членстві в НАТО, а також на співпрацю в рамках СЗБП і Європейської політики безпеки і оборони (ЄБОП) [15, s.71].

Протягом п'яти років членства в ЄС Польща активно залучалася до розвитку концепцій та оперативного забезпечення функціонування ЄБОП. Протягом перших років членства Польща розглядала прискорення і поглиблення інтеграції ЄС в сфері безпеки як потенційну загрозу для позицій НАТО в Європі. Польща спочатку скептично ставилася до розвитку ЄБОП в якості механізму оборонного союзу. Незважаючи на початкові застереження, позиція Польщі щодо розвитку ЄБОП поступово еволюціонувала. Польські урядовці згодом заявили, що розвиток ЄБОП значною мірою віддзеркалює польську точку зору, а тому Польща його підтримує [13, s.8].

Хоча НАТО вважається основним інструментом забезпечення польської безпеки, Польське членство в ЄС сьогодні розцінюється як «очевидна гарантія» безпеки Польщі, а розбудова сил військової оборони вже не розцінюється як конкуренція з НАТО. Навіть навпаки, значне залучення Польщі до ЄБОП розцінюється тепер як відповідне до положень про взаємну доповнюваність і компліментарність співпраці ЄС з діяльністю НАТО [9, s. 38-50]. Польща наголошує на потребі продовження зміцнення співпраці і координації між НАТО та ЄС. РП висловлює думку, що поглиблення співпраці в рамках ЄБОП не матиме негативного впливу на позицію і операційні можливості НАТО [15, s.71].

Незважаючи на згадані вище сумніви, Польща вже до моменту вступу до ЄС залучилася до розвитку військової співпраці Європейської Спільноти. Задекларована в 2004 р. Німеччиною, Словаччиною, Литвою, Латвією та Польщею Група швидкого реагування ЄС мала бути укомплектована до першої половини 2010 р. В цій групі Польща відіграє окрему роль, виконуючи функції «рамкової країни», тобто координатора процесу підготовки і майбутнього оперативного використання цього підрозділу. В 2006 р. Польща разом з Німеччиною і Францією проголосили декларацію про створення до 2013 р. «Веймарської групи», а разом з Чехією, Словаччиною і Угорщиною було домовлено про створення «Вишеградської групи» до 2015р. [10, s.63-64]

2005 р. став першим повним роком членства Польщі в ЄС і відповідно її участі в дискусії щодо розвитку співпраці в області безпеки і оборони в рамках ЄС. Окрім продовження розвитку співпраці по створенню груп швидкого реагування ЄС, Польща приділяла багато уваги розвитку співпраці між ЄС та НАТО у справі швидкого реагування. В 2005р. ЄС перебрав на себе продовження ведення місії SFOR в Боснії та Герцеговині. Це було пов'язано в першу чергу з небажанням деяких країни-членів ЄС розширювати співпрацю з НАТО поза рамки механізму «Берлін плюс», доки Європейський Союз не створить власного механізму забезпечення безпеки та оборони. Польща в цій операції ЄС взяла участь, відрядивши контингент з 250 військовослужбовців [8, s.74].

Розвиток співпраці з НАТО проводився ЄС в рамках спільних програм в рамках Групи оборонної здатності (Defence Capability Group). В 2005р. робота по створенню офісу ЄС в рамках штаб-квартири Євросоюзу при НАТО а також співпраці Альянсу з військовими ЄС були завершені [8, s.74].

Однак, польська влада у 2007 р. не повернулася до питання Європейської армії, незважаючи на пропозиції 2006 р. Я.Качинського та А.Меркель в березні 2007 р. здійснити кроки у відповідному напрямку.

Польща активно долучалася до співпраці в рамках Європейської Оборонної Агенції. Агенція була створена в 2004р. з метою покращення стратегічних можливостей та гармонізації процесу військового планування. Однією з головних цілей ЄОА є раціоналізація видатків на безпеку та оборону країн-учасниць, зокрема шляхом координації в закупівлях певних видів зброї чи військової техніки. Польща долучалася до окремих проєктів ЄОА. Польща приєдналася до міжнародного режиму, що був запропонований 1 липня 2006 р., який стимулює конкурентоспроможність європейського ринку озброєнь [15, s.72].

В травні 2007р. в Брюсселі 19 країнами ЄС було підписано договір про першу дослідницьку програму Агенції з виявлення, знешкодження та протидії мінам та іншій зброї масового ураження, цей трирічний проєкт оцінений в 55 млн. євро. (Польща, Німеччина та Франція зобов'язались надати по 12 млн. євро). Польща також долучилася до програми розвитку оборонної технологічної бази в Європі, взяла участь в розробці стратегії досліджень оборонних технологій. На початку 2008 р. польський генерал А.Сова був запропонований на посаду Заступника глави операційного відділу Агенції.

Несучи відповідальність за активну політику безпеки в рамках ЄС, Польща протягом останніх 5 років постійно збільшувала ступінь свого залучення до діяльності ЄБОП. «Основною формою польської активності в ЄС в сфері безпеки, яка слугувала розвитку військових можливостей Союзу та розширення можливостей його міжнародного впливу, була участь Польщі в закордонних місіях» в т.ч. в операціях військового та цивільного характеру в ЄС [9, s.38-50].

Польща активно підтримувала політику Європейського Союзу щодо визначення пріоритетних регіонів, які потребували оперативного залучення сил ЄС, а саме: Балкани, країни Східного сусідства ЄС а також країни Близького Сходу. До перших важливих місій, в яких взяла участь Польща в рамках ЄБОП, можна віднести місію «EUJUST LEX» в 2005-2007 рр. Її метою була організація освітніх програм (тренінгів) для іракців в рамках реформи виміру правосуддя.

Польща активно долучилася до військової операції ЄС в Боснії і Герцеговині (БіГ) «EUFOR ALTHEA» в 2006 р., до складу якої ввійшло близько 4,5 тис. військових в т.ч. 190 з Польщі. Це питання залишалося у списку пріоритетів співробітництва в рамках ЄС для Польщі. Завдяки відносно стабільній ситуації в країні і потребі підкріпити операцію

«ISAF» в Афганістані, ЄС було вирішено скоротити до кінця року чисельність сил, що брали участь в операції з 6 000 до 2 500. Польський контингент було скорочено відповідно з 230 до 170 військовослужбовців, які входили до батальйону в м. Сараєво [6].

Продовжуючи активну політику в сфері безпеки в регіоні, Польща надала кваліфікований персонал для місії «EUPM» в БіГ, яка разом з локальними силами безпеки відіграла важливу роль у боротьбі з організованою злочинністю. Експерти з Польщі склали найчисельнішу групу в місії спостерігачів ЄС на українсько-молдавському кордоні «UEBAM», яка існує з початку грудня 2005 р. [11, s.54] Ця місія має консультативний характер, а її діяльність націлена на покращення контролю кордону з огляду на високий рівень контрабандної діяльності і організованої злочинності, розцінюється як вагомий крок до розв'язання конфлікту в Придністров'ї [15, s.73-74]

Отже основними цивільними та військовими операціями в яких взяла участь Польща в рамках ЄБОП є: «EUFOR ALTHEA», «EUPM» («Европейський Союз Поліцейська місія»), «EUBAM», «UEJUST LEX», «MONUC» (на звернення ООН щодо Конго) та «EUFOR RD» Конго [15, s.74].

Щодо розвитку співпраці Польщі з ЄС в рамках безпекової та оборонної політики, варто зауважити, те, що польські євро-скептики не лише піддавали критиці невдачі на шляху налагодження співпраці, але й зводили трактування європейської єдності до моделі «Європи вітчизни». У своїй критиці вони спираються на зростання «національного егоїзму» Франції та Німеччини, на ігнорування польських інтересів, зокрема щодо побудови нафтопроводу з Росії до Німеччини по дну Балтійського моря без консультацій з зацікавленими союзниками по ЄС. Однак, така позиція має слабкі сторони. Вони проявляються хоча б у тому, що Польща залучилася до операції США в Іраку і йшла на домовленості щодо розташування елементів американської системи ПРО на своїй території без погодження з думкою країн-партнерів. Євро-оптимісти наголошують на тому, що у довгій часовій перспективі поглиблення співпраці ЄС в сферах безпеки та оборони є для Польщі привабливішими, ніж з НАТО [10, s.63].

Після вступу Польщі до ЄС її відносини з іншими державами зазнали певної модифікації, надаючи Польщі можливість відкривати нові вектори співпраці, сприяючи розвитку двосторонніх відносин. Не піддається сумніву думка, що вступ Польщі до ЄС посилив її позиції на міжнародній арені. Однак, про вплив Польщі частіше говорять в контексті її відносин з США.

Хоча в цілому в ретроспективі дії Польщі в ЄС сприяли розвитку діалогу об'єднаної Європи з США, тим не менш польсько-американські відносини з початку мали негативну оцінку зі сторони європейських партнерів [13, s.20]. Така реакція виникла в першу чергу через інтенсивність співпраці Польщі з США під час вступу до ЄС з питання участі Польщі в місії по стабілізації в Іраку (завершилася в жовтні 2008 р.), підтримки США в Афганістані, «глобальної війни з тероризмом», участь в таких ініціативах як: Краківська, що стосується протидії поширенню зброї масового знищення; та оборонної трансформації [13, s.20]. Активізація польських намагань, стосовно пропорційного розвитку польсько-американських відносин і залучення Польщі у справи ЄС в подальшому дали можливість говорити про компліментарність цих двох напрямків політики безпеки РП - атлантичної і європейської.

В цілому п'ять років членства Польщі в ЄС позначилися напруженим діалогом в сфері відносин з США та НАТО. Польща основним механізмом забезпечення своєї безпеки розглядала НАТО, і співпрацю з США. Першим «каменем спотикання» з партнерами по ЄС стала активна підтримка РП операції США в Іраку в 2003р., яка спричинила похолодання

у відносинах з опозиційними цій акції країнами в ЄС, зокрема Німеччиною та Францією. Проте, незважаючи на тісні відносини, американці не пішли на відміну візового режиму для поляків, виникли проблеми також з закупівлями американських літаків F-16 Польщею. В цей час Польща негативно ставилася і до розвитку європейських оборонних і безпекових механізмів, вважаючи, що вони входитимуть в конфлікт з НАТОвськими, хоча Польща брала участь в реалізації окремих проєктів ЄС в цій галузі [10, s.49].

З точки зору комплексного аналізу ситуацію ускладнювали відносно проросійські налаштування в Європі. Співпраця Німеччини та в меншій мірі Франції з Росією у справі надання ПДЧ Україні та Грузії значною мірою детермінували вирішення ситуації не на користь інтересам Польщі. Орієнтацію Польщі на НАТО частково може пояснити співставлення реального оборонного та безпекового потенціалу ЄС та НАТО, при якому у НАТО була чітка перевага протягом досліджуваного періоду.

Незважаючи на намагання Польщі утвердитися в ролі «особливого» партнера США в Європі, аналіз двосторонніх зобов'язань в області безпеки показує, що США не мають відносно Польщі жодних інших зобов'язань в цих сферах, окрім як записано в ст.5 Вашингтонського договору, який визначає «casus federis», які по суті є загальними і зобов'язують союзників лише до виразу взаємної солідарності і консультацій у випадку атаки на одну з держав.

З точки зору польської зовнішньої політики в даній сфері, дійшло до порушення стратегії балансування між США та ЄС, уникаючи питань, що їх роз'єднують і працюючи над питанням, які об'єднують. Це був своєрідний вибір між «американською та європейською парадигмою» [10, s.49].

Значно активізувалися за цей час відносини Польщі з країнами Південно-Кавказького регіону і Середньої Азії. Однак варто зазначити, що стосовно цього регіону польська зовнішня політика характеризується наявністю стратегічних цілей і відсутністю коротко-термінової практичної стратегії [12, s.248]. Активність в цих регіонах польська дипломатія проявляла в таких сферах як: розвиток демократії, підтримка побудови правової держави, розвиток економічних відносин, диверсифікація джерел постачання енергоресурсів. Свої цілі Польща намагалася реалізувати також за рахунок співпраці в рамках суб-регіональних організацій, таких як ГУАМ та через співпрацю з партнерами по ЄС і інституціях організації. Польські дослідники до вступу Польщі в ЄС виділяли цьому регіону маргінальне місце у польській зовнішній стратегії і лише по вступі в ЄС почало спостерігатися зростання зацікавленості регіоном. Особливе місце в польській зовнішній політиці займала Грузія, як держава, яка задекларувала бажання розбудови стабільних демократичних інститутів, правової держави і інтеграції до євроатлантичних і європейських структур, і як основний партнер України в цьому регіоні.

Що стосується країн Центральної Азії, головні інтереси Польщі тут прослідковуються по лінії можливостей співпраці в забезпеченні поставок енергоресурсів до Польщі та до країн Європи. Зокрема по відношенню до Казахстану в 2005 р. Польща в рамках ЄС піднімала питання реалізації проєкту постачання Каспійської нафти в Європу (тобто проєкт Одеса-Броди) [12, s.248].

Після вступу до ЄС Польща отримала можливість брати участь у європейській політиці щодо країн Близького Сходу та Північної Африки. Залучення Польщі до Союзної політики збільшило рівень партнерства Польщі з країнами цього регіону.

Відносини Польщі з країнами Близького Сходу і Північної Африки в контексті ЄС спираються на Європейську Політику Сусідства а також на Барселонський процес (від 13 липня 2008 р. Барселонський процес: Союз для Середземномор'я). Барселонський про-

цес являє собою багатосторонню формулу співпраці ЄС з країнами розташованими в області Середземного моря, метою якого є регіональна економічна інтеграція та забезпечення миру, стабільності та безпеки в регіоні європейського середземномор'я.

Залучення Польщі до ЄПС у її Південному вимірі мало метою продемонструвати серед іншого, зацікавленість Польщі у розвитку цього напрямку європейської спільної зовнішньої політики. Адже цей напрямок є проблематичним з огляду на накладання його на діалог між цивілізаціями, високу внутрішню конфліктогенність в регіоні, питанням енергетичної безпеки, проблеми міграції та тероризм. Палестинська Автономія стала одним з пріоритетних напрямків спрямування польської гуманітарної допомоги регіону. Польща пропонувала допомогу в адміністративній сфері (освітні програми), інфраструктурна допомога (забезпечення питною водою). Ця допомога Польщі є узгодженою з політикою ЄС, який є найбільшим донором гуманітарної допомоги палестинцям. Політична активність РП в рамках ЄС привела до зростання зацікавленості країн Близького Сходу Польщею, адже в 90-ті роки навіть традиційні зв'язки з такими партнерами Польщі в цьому регіоні, як з Алжиром, Сирією були частково втрачені, в першу чергу через концентрацію Польщі на євро інтеграційних процесах [5, s.250].

У 2005р. було відзначено 10 річницю Барселонського процесу. Польща висловлювалася за необхідність проведення всебічного аналізу щодо дій реалізованих у напрямку поглиблення співпраці ЄС партнерами з Середземноморського та Близькосхідного регіону. Польща також підтримала ідею розробки «Плану дій» для країн Середземномор'я, що входили до ЄПС. Проте саміт в Барселоні в листопаді 2005 р. не став проривом у відносинах з країнами зазначеного регіону [3, s.60].

Фактором, що значною мірою впливає на зацікавленість Польщі в Середземноморській співпраці є те, що ця співпраця здійснюється в рамках Європейської політики сусідства, та являє собою предмет значно потужнішого фінансування ЄС ніж східний напрям ЄПС. Країною, що представляє інтереси цього напрямку в ЄС є Франція. Інтересам Польщі ж відповідає інтенсифікація співпраці і фінансування східного напрямку, що протягом п'яти років членства натикалося на опозицію певних членів ЄС. Однак, Польщі вдалося досягти зниження диспропорції у фінансуванні цих напрямків з 1 до 3 євро па користь Південного напрямку [2, s.415].

Політичну активність Польща проявила і щодо Афганістану. Від початку війни в 2001р. вона долучилася до процесу стабілізації, відбудови і демократизації цієї країни. Не обмежившись військовою місією в рамках НАТО в Афганістані, Польща виявила зацікавленість у відбудові країни, брала участь у міжнародній конференції в Лондоні в 2006 р., на якій ЄС прийняв рішення про виділення близько 2 млрд. євро в рамках Угоди щодо Афганістану («Afghanistan Compact») на 2007-2013 рр. Ця угода обіймає комплексний план реформ в Афганістані в сфері безпеки, державного управління, примату права, прав людини, економічного і суспільного розвитку, а також стратегій боротьби з наркотрафіком. Слід відзначити також місію «EUPOL» («European Union Police Mission») в Афганістані в рамках Європейської Політики Безпеки і Оборони, яка мала на меті допомогти в розвитку афганських поліцейських сил та забезпеченні правопорядку.

Польща підтримувала розвиток співпраці ЄС з Латинською Америкою. Відносини ЄС, а після вступу і Польщі, з країнами цього регіону регулюються більшою мірою рамками договору підписаного в 2000 р. з країнами Африки, Карибського та Тихоокеанського басейнів, який набрав чинності 1 квітня 2003 р. [3, s.61]; діалогом між ЄС та країнами Латинської Америки і Карибів, а також зустрічей в рамках ЄС-«MERCOSUR». Польща брала участь в таких зустрічах. Вона також приймала участь в дискусії, а також виробленні

формату зустрічей на рівні міністрів закордонних справ ЄС - «Група Ріо», які відбуваються щодва роки.

Польща звертає увагу на розвиток стратегічного партнерства ЄС з Бразилією, підписаного в 2007 р., а також стратегічного партнерства ЄС з Мексикою підписаного в 2008 р., метою яких є надання динаміки в розвитку відносин у всіх галузях.

Польща намагається зав'язати політичний діалог з Латинською Америкою та країнами Карибського басейну на високому рівні використовуючи механізми ЄС. Починаючи з 2007 р. одним з елементів польської стратегії щодо країн цього регіону є допомога, спрямована на їх розвиток, реалізована за посередництва т.зв. фонду малих грантів (в 2007 р. 491 тис.зл., в 2008 р.-530 тис.зл.) [2, s.424].

Однак успіхи реалізації зовнішньополітичних цілей Польщі за використанням спільної європейської спільної зовнішньої та безпекової політики в даному випадку ускладнюються, зважаючи на необхідність довшої часової перспективи. Можна констатувати, що політика Польщі, яку вона проводила через ЄС по відношенню до цих регіонів і сам вступ Польщі до ЄС сприятливо відобразився на рості зацікавленості до Польщі в контексті розвитку співпраці. Однак цей регіон залишається надто віддаленим від безпосередніх зовнішніх інтересів РП і співпраця з ним є на надто низькому рівні, щоб очікувати суттєвих змін в найближчі роки.

Вступ Польщі до ЄС вплинув на реалізацію польських інтересів в НАТО. У Польщі невеликі можливості для усунення перешкод у розвитку інституційної співпраці ЄС-НАТО. Польща пожвавила свою військову підтримку дій ЄС протягом останніх років, починаючи з 2006 р. Вона так само активно продовжує залучатися до місій НАТО (напр. місія «ISAF» в Афганістані). Польща чинила спротив утворенню незалежних і окремих від НАТО європейських військових структур. Цим Польща намагалася посилити своїх позиції в НАТО [2, s.430].

Однією з суттєвих змін, які принесло членство Польщі в ЄС, стало перетворення РП з країни, що виключно отримувала фінансову допомогу в країну, яка частково має її надавати, і щороку частка Польщі має зростати [5, s.251]. З 2004 р. сума внеску Польщі виросла втричі. В 2007 р. Польща виділила на 1,01 млрд. злотих (362,83 млн. доларів) на допомогу розвитку третім країнам, на гуманітарну допомогу Польща виділила 4 млн. злотих. Однак, Польщі не завжди вдавалося спрямовувати свої внески на розвиток країн, що мають пріоритетне значення в першу чергу для Польщі.

Зі вступом до НАТО у 1999 р. і до ЄС 1 травня 2004 р. геостратегічні цілі Польщі були досягнуті, а зовнішня політика Польщі вимагала якісного перегляду, адже внутрішньополітичні та міжнародні реалії існування РП значно змінилися. Однак, як показує аналіз зовнішньої політики Польщі після 2004 р. нової стратегічної концепції, яка би об'єднала польську політичну еліту вироблено не було, а зовнішня політика РП продовжувала розвиватися радше в «фарватері» досягнутих стратегічних цілей. У Польщі, з 2004 р. зовнішньополітична тактика змінювалася в залежності від політичних сил, що знаходилися при владі.

Зміна правлячої урядової коаліції в 2005 р., відхід від влади СДЛ і перемога на виборах правих сил стала новим етапом у зовнішній політиці Польщі щодо ЄС. Пріоритет отримали наступні сфери: структурні фонди, енергетична безпека ЄС, реалізація спільної енергетичної політики, східна політика ЄС, особливі відносини з Україною.

Відбувся певний відхід від політики «балансування» між ЄС та НАТО, тобто намагання Польщі співпрацювати в тій площині де у цих організацій позиції сходяться і уникання тих сфер, де вони різняться. Однак, прихід до влади в Польщі опозиційної партії «РП» і прихід до головування в уряді Д.Туска та зміни на міжнародній арені (обрання

президентом США Б.Обами, відмова США від розміщення елементів ПРО на території Польщі, невдача надання ПДЧ Україні і Грузії на Бухарестському саміті НАТО, світова економічна криза і т.д.), сприяли збалансуванню цих векторів у зовнішній політиці Польщі. На даний час можна говорити навіть про певне переважання європейського вектору у зовнішньополітичній стратегії Польщі над трансатлантичним.

Уряд Д.Туска заявив курс на поглиблення порозуміння з Євросоюзом. Мало місце покращення діалогу з європейськими партнерами зокрема і в питаннях щодо Росії. Пріоритети польської закордонної політики на цьому етапі принципово не змінилися, однак відбулося зміщення акцентів на користь співпраці з ЄС.

Польща заявила про свою власну позицію всередині ЄС, що ґрунтувалася на принципі рівності прав всіх держав-членів ЄС визначати і формувати тенденції розвитку Союзу. Головний пріоритет європейської політики Польщі в 2004-2009 роках був зосереджений на питаннях, щодо: збільшення можливостей, що виникають з членства в ЄС, а також адаптації до функціонування в якості країни-члена; закріплення за собою статусу впливової країни в ЄС, з амбіціями пропорційними її розмірам та економічному і соціальному потенціалу; підтримка подальшого розширення ЄС та активне залучення у формування східного напрямку Європейської політики сусідства, намагання утвердитися в ролі «будівничого» Східного виміру політики ЄС; концентрація зусиль на використанні з максимальною користю фінансових можливостей ЄС.

Основними тематичними блоками питань, на яких зосереджувався зовнішньополітичний інтерес Польщі були: обговорення фінансових планів ЄС в 2004-2005 рр.; дискусія щодо інституційної реформи ЄС в 2004-2007 рр. та ратифікації Лісабонської угоди; дебати стосовно енергетично-кліматичних питань у 2008р; окремі питання секторальних політик ЄС.

Однією з найбільш позитивних сторін, яку принесло Польщі членство в ЄС, стала можливість впливати на процес реформування цієї організації. В рамках дискусії щодо інституційної реформи політика Польщі характеризувалася: відстоюванням ніццького механізму прийняття рішень і, як наслідок, отримання поступок щодо перехідного періоду до застосування в повній мірі статей Лісабонської угоди щодо прийняття рішень в ЄС; вимога надання можливості державам блокувати прийняття рішень ЄС, якщо вони мають «майже» достатню для цього кількість голосів.

Перспектива забезпечення своїх зовнішньополітичних цілей шляхом впливу на формування та реалізацію міжнародної політики ЄС визначили активне залучення Польщі до діяльності «другої опори» Євросоюзу. Враховуючи особливі відносини з США Польща, протягом досліджуваного періоду, намагалася відігравати вагомішу роль у відносинах США-ЄС.

Польща долучалася до побудови ЄБОП та її інструментів (Європейська Оборонна Агенція), однак існували суперечності в довгостроковому баченні розвитку європейських безпекових і оборонних механізмів, які на думку Польщі могли скласти конкуренцію НАТО в Європі. Однак, на даному етапі Польща керується ідеєю взаємодоповнюваності розвитку цих механізмів. Схоже на те, що Польща надаватиме більшого значення розвитку Спільної Зовнішньої і Безпекової Політики ЄС в майбутньому.

Участь в СЗБП ЄС надала зовнішній політиці Польщі глобальний вимір. Польща почала активніше долучатися до співпраці з країнами, що належали до маргінального кола її інтересів, зокрема за посередництва міжнародної політики Європейського Союзу.

Зовнішньополітичну активність Польщі можна класифікувати за такими напрямками: Західні Балкани (в питанні визначення статусу Косово, дотримання умов в переговорах ЄС з Сербією та Боснією і Герцеговиною); Афганістану (ставлення до посилення залучення

ЄС в процесі в цій державі, розвиток практичного виміру співпраці ЄС-НАТО на цьому напрямку); Африка (стосовно залучення в політику ЄС щодо Демократичної Республіки Конго, Чаду та в реформі берегового сектору); нарощування озброєнь та незаконна торгівля зброєю (в рамках контролю експорту, ембарго на продаж зброї Китаю, іракської ядерної програми).

Література

1. 4 (Cztery) lata członkostwa Polski w UE. Bilans kosztów i korzyści społeczno-gospodarczych. Red. Wisniewski A., Hukawy R., Jatzczak M./Departament Analiz i Strategii UKIE.- Warszawa: UKIE, GRAFDrukPOL, 2008r.
2. 5 lat Polski w Unii Europejskiej.-Pod red. Kaluzynska M., Smyk K., Wisniewski J. -Departament Analiz i Strategii Urzad Komitetu Integracji Europejskiej (UKIK). -Warszawa: UKIE. 2009.
3. Banat M. Pallasz U. Poland in the European Union. -Yearbook of Polish Foreign Policy (2006). Warszawa: PISM, 2006.
4. Banat-Adamiuk M. Poland's Activities in the European Union.-Yearbook of Polish Foreign Policy (2007). Warszawa: PISM, 2007
5. Bury J. Poland's policy regarding the States of the Middle East and North Africa. -Yearbook of Polish foreign Policy (2008). Warszawa: PISM, 2009
6. EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic (EUFOR CHAD/RCA), EU Council Secretariat, Background. January 2008.- (Cited: 10.12.2008).- Available from: www.consilium.europa.eu/ueDocs/csmData/docs/press-Pata/en/misc/98416.pdf. уточни ссылку, она не работает
7. Harasimowicz A. P., Zurawski vel Grajewski. Korzyści i koszty przystąpienia Polski do UE na odcinku Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony / Korzyści i koszty członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Centrum Europejskie Natolin.-Warszawa: CEN, 2003r.
8. Kupiecki R. Major aspects of Poland's Security Policy.-Yearbook of Polish Foreign Policy (2006). - Warszawa: PISM, 2006.
9. Madej M. The Political and Military Aspects of Poland's Security Policy.-Yearbook of Polish Foreign Policy (2008). -Warszawa: PISM.
10. Milczarek D. Dylematy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Polski jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej./Polska-Unia Europejska-Swiat: wybrane problemy. Pod red. Fiszer J. – Warszawa.
11. Miszczak K. Polska a rozwój Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i obrony.-Sprawy Międzynarodowe,- 2007,- №1.
12. Wyciszewicz K. Poland's policy regarding countries of the South Caucasus and Central Asia.-Yearbook of Polish Foreign Policy (2008). Warszawa: PISM, 2009.
13. Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Polski w świetle pięciu lat w Unii Europejskiej - wymiar globalny i regionalny. - Ekspertyza przygotowana na zlecenie UKIE.-Warszawa: PISM 2008.
14. Serafin.P.Unia Europejska w przededniu wielkich debat /Builctyn Analiz UKIE. - luty 2007.- №17 .
15. Ziolkowski M. Polish Security Policy.- Yearbook of Polish Foreign Policy (2007). Warszawa: PISM. 2007.